

GİRİŞ

Mekan, genel olarak insanların içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan ve sınırları gözlemciler tarafından algılanabilen boşluk olarak tanımlanmaktadır. Sadece mimarlık, şehir planlama, peyzaj mimarlığı ve iç mimarlık gibi mesleklerin konusunu oluşturmamakta aynı zamanda sosyal bilimlerin de merkezinde yer almaktadır.

Kevin Lynch'e göre mekansal bir imgeyi oluşturan süreç şu şekilde işlemektedir: "Bir çevresel imge üç bileşene ayrılabilir: kimlik, yapı ve anlam. (...) İşlenebilir bir imge öncelikle bir nesnenin tanımlanmasını, böylelikle diğer şeylerden ayrıştırılmasını ve bir varlık olarak kabul edilmesini gerektirir. Bu da kimliğini ortaya koyar. Başka bir şeyle eşdeğer olması anlamında değildir bu, tekliğini veya tekilliğini ifade eder. İkincisi, imge, nesnenin gözlemciyle ve diğer nesnelere uzamsal veya dokusal ilişkisini de içermelidir. Son olarak da gözlemci için uygulama açısından ya da duygusal olarak bir anlam içermelidir."

Kentsel mekanı Lynch'in tanımladığı kimlik, yapı ve anlam olmak üzere üç bileşen üzerinden düşündüğümüzde, kendine özgün bir kimliği olan, bireylerde "*aidiyet duygusu*" oluşturan, toplumun karakterini yansıtan, kentsel belleği tekrar ve tekrar üreten, biçimlendiren bir mimarlık ürünüdür diyebiliriz. İktidar toplumu kontrol etmek ve denetlemek için fiziksel mekan olarak meydan, sokak gibi kamusal alanları kullanarak bu mekanları kendi çıkarlarına uygun olarak soyut mekanlara veya rant mekanlarına dönüştürmektedir. Kentsel mekanlarda iktidarın gücünü görünür kılması ve toplumu kontrol etme çabaları farklı sonuçları olan döngüler şeklinde ortaya çıkmaktadır. İktidar mekanlar üzerinden toplumsal bilincin oluşmasını ve gelişmesini engelleyerek hakimiyeti sağladığında aslında demokratik katılımı, uzlaşmacı tavrı göz ardı edip, toplumun sesini iktidara duyurabildiği, direnebildiği tek yer olan "kamusal mekanı" işgal etmiş olmaktadır. Diğer bir yandan ise böyle bir iktidar ortamında toplumsal bilincin ve kent belleğinin oluşması, toplumun kendi doğruları doğrultusunda direnme girişimi sonucunda ise iktidar ve toplum karşı karşıya gelmekte ve çatışmalar kamusal mekanda vücut bulmaktadır.

2013 Mayıs ayında Taksim Yayalaştırma Projesi ve kapsamında Gezi Parkı'nın yerine imar izni olmadığı halde inşa edilmesi düşünülen Topçu Kışlası'nı engellemek amacı ile başlayan Taksim Gezi Parkı protestoları ile Gezi Parkı toplumda çoğunluğun uzlaştığı fakat polis kuvvetlerinin halk ile çatışma içerisine girdiği olaylara sahne olmuştur. Mekan Castells'e göre yalnızca toplumsal yapının açılımının sonucu olmayıp, üzerinde bir toplumun özgüllük kazandığı tarihsel biraraya gelişin somut ifadesi, kendini belli edışıdır (Castells, 1978, 115). Gezi Parkı da geniş katılımlı olaylar sonucunda Castells'in tanımladığı gibi toplumun "uzlaşmasının" somut bir ifadesi haline gelmiştir.

Gezi Parkı Protestoları sırasında ve sonrasında toplum olma bilincinin oluşması ile birçok semtte forumlar düzenlenmeye başlanmıştır. Kamusal alanlar olan meydanlar, parklar ve amfityatrolar bu protestolar ve forumlar sayesinde Habermas'ın "özel şahısların, kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışmanın neticesinde o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları araç, süreç ve mekanların tanımladığı hayat alanı" olarak tanımladığı kamusal alanların yapılış amacına uygun olarak "fikirlerin üretildiği, tartışıldığı ve geliştirildiği" yerlere dönüşmeye başlamıştır. Parklarda düzenlenen forumlarda alınan kararlardan biri ise 1960'lardan beri Avrupa'da başta Almanya olmak üzere diğer ülkelerde yaygın olan fakat Türkiye'de örneği bulunmayan "işgal evi" fikri doğrultusunda kültür evleri-sosyal merkezlerin kurulmasıdır.

BİR KENT HAREKETİ OLARAK İŞGAL EVLERİ

Peki işgal evleri (squatting) nedir? İşgal neden yapılmaktadır? İşgal evlerinin yasal olarak bir tanımı olmasa da terk edilmiş ve yıllarca fonksiyonsuz olan binaların satın alma, kiralama gibi bir durum olmadan işgal edilerek binanın "kamuya açık" hale getirilmesidir. İşgal evleri, 1960'lardan beri Hollanda, Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere gibi çoğunlukla Avrupa ülkelerinde yaygınlaşmaya başlamıştır.

Hollandalı Sosyolog Hans Pruijt işgal evlerini kullanım biçimlerine göre politik aktivizm, kentsel korumaya yönelik, alternatif konut stratejisi olarak, ihtiyaca dayalı ve sosyal çalışmalara yönelik işgal evleri olmak üzere beş farklı kategoride değerlendirmektedir. (Pruijt, H., 2004)

Evsizlerin ya da göçmenlerin kullanılmayan evlerde yaşamını sürdürmek, “barınma” gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için işgal ettikleri evler bulunurken bir yandan da toplantılar, atölyeler, kurslar gibi kültür ve sanat aktiviteleri gerçekleştirmeye, orayı yaşam alanına dönüştürmeye, hem mahalleliye hem de kente katkı sağlamaya yönelik işgal evleri bulunmaktadır. Bunun dışında dünyanın pek çok ülkesinde farklı amaçlarla gerçekleştirilen birçok işgal evleri örnekleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; feminist işgalleri, öğrenci hareketleri işgalleri, kısa süreli sembolik işgaller ve göçmen işgalleridir. Bazı ülkelerde işgal evlerine izin verilirken, bazı ülkelerde ise yasaklamalar getirilmiştir.

GEZİ UZLAŞMASI: *DON KİŞOT SOSYAL MERKEZİ*

Sanal mekan ile fiziksel mekanın birlikte örgütlenmesi ile uzlaşma – çatışma ortamında süren protestolar, bu protestolar ile üretilen kolektif bellekte önemli bir yere sahip olan *Gezi Parkı*, sonrasında düzenlenen forumlarda tartışılan düşüncelerin somut örneği olarak; **Don Kişot Sosyal Merkezi** İstanbul'un Kadıköy İlçesine bağlı Yeldeğirmeni Mahallesi'nde Türkiye'nin ilk işgal evi olarak Yeldeğirmeni Dayanışması ve mahalle halkının insiyatifi ile Ekim 2013'de açılmıştır. Forumlar ile bir araya gelen semt sakinleri ve Yeldeğirmeni Dayanışması mahallenin ortak olarak kullanabilecekleri bina aramaya başlamışlar ve yıllardır arsa davası dolayısı ile atıl durumda kalmış olan bina işgal edilip, temizlenerek, halka açık, güvenli, temiz ve mahallelinin toplanabileceği bir kamusal alan haline getirilmiştir.

Don Kişot Sosyal Merkezi – Kadıköy

Kaynak: <http://www.haberturk.com/yasam/haber/896453-don-kisot-kadikoyu-igal-etti>

“Ey mülk sahipleri..

Mülklerinizi hayatımıza bir çöp olarak bırakamazsınız.

Ya gelip mülklerinizi düzenler hizmete sunarsınız ya da biz girer, temizler bütün canlıların hizmetine sunarız.”

Sancho Panza

Don Kişot Sosyal Merkezi ortak bir üretim alanı yaratmak amacı ile Yel değirmeni Dayanışması, mahalleliler ve gönüllülerin desteği sayesinde kısa zamanda resim ve graffitiler ile sanat atölyesi haline dönüştürülmüştür. Binada bulunan odalardan iki tanesinde ne yapılacağı ile ilgili kesin kararlar sosyal merkezde bulunan gönüllüler tarafından verilmiştir. Odalardan birisi çocukların vakit geçirebileceği bir alan, diğeri ise insanların ihtiyacı olmadığı eşyalarını bırakabilecekleri, ihtiyacı olanların ise bırakılan eşyaları alıp kullanabilecekleri “takas alanı” olarak düşünülmüştür.

Don Kişot Sosyal Merkezi – Kadıköy

Kaynak: <http://istanbulensis.tumblr.com>

Sosyal Merkezin ihtiyaçları için oluşturulan ihtiyaç listesi mahalleliler ve gönüllüler tarafından karşılanmakta ve su, enerji gibi ihtiyaçlar için ise kendi kendine yeten bir sosyal merkez yaratmaya çalışılmaktadır. Bu konular ile ilgili bilgi ve deneyimlerin paylaşılıp, çalışmaların

yapılabilmesi için ilgili konularda bilgi sahibi olan insanlar davet edilerek sunumlar yapılmakta ve sunumlarda öğrenilenler ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

DEĞERLENDİRME

“Dünyayı değiştirmek için, mekanı değiştirmek gerekir.” (Henri Lefebvre)

Lefebvre bu sözüyle insan ilişkilerinin üretildiği yer olan mekanın değişimde önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. “Mekan” toplumsal bağların geçmişten geleceğe iletiminde önemli rol oynayan, yani zamanın somutlaştığı, görünür olduğu yerdir. *Gezi Parkı’nın* bugün; toplumsal varlığın ve *kentsel kimliğin* bir parçası olduğu tekrar hatırlanarak toplumsal farkındalık yaratılmıştır. Park İstanbul’un hatta Türkiye’nin bir simgesi haline gelmiştir.

Başka bir dünya mümkün

Kaynak: <http://www.haberturk.com/yasam/haber/896453-don-kisot-kadikoyu-ısgal-etti>

Başka bir dünya mümkün mü? Evet, mümkün. Don Kişot Sosyal Merkezi, Caferağa ve Berkin Elvan İşgal Evi insanların kendi özgür alanlarını farklı alternatif çözümler ile kendilerinin yarattığı üretim alanları, eşitliğin, mahalle kültürünün, demokrasinin, dayanışmanın en önemlisi de özgürlüğün var olduğu “Gezi’nin” somut örnekleridir. Gezi Parkı ile üretilen *kolektif belleğin*, işgal evleri gibi toplumun uzlaşarak değiştirebildiği, hayata ve topluma kazandırabildiği fiziksel olarak küçük fakat toplumsal olarak büyük bir iradeyi temsil eden mekanların dönüştürülmesi ile sürekliliği mümkündür.

KAYNAKÇA

Castells, M., 1972, "La Question Urbaine, Urban Question", çev. A. Sheridan (1978) Edward Arnold Press, London.

Habermas, Jürgen, 1997, "Kamusalığın Yapısal Dönüşümü".

Keskinok, H. Çağatay, 1988, "Kentsel Mekan Yaklaşımlarına Bir Örnek: Castells", ODTÜ MFD.

Lefebvre, Henry, 1991, "The Production of Space", Çev. Donald Nicholson-Smith, Blackwell Publishing, Oxford.

Lynch, Kevin, 2010, "Kent İmgesi", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev. İrem Başaran.

Mimarlık Dosya 17 , 2009, "Mimarlık ve Mekan Algısı", TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi.

Pruijt, H., 2004, "Squatting in Europe".

Squatting Europe Kollektive, 2013, "Squatting in Europe – Radical Spaces, Urban Struggles".

Wates Nick, Wolmar Christian, Squatters, 1980, "Squatting: The Real Story".

<http://en.squat.net/>

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/01/140119_ismal_evleri.shtml

http://tr.wikipedia.org/wiki/Don_kisot_sosyal_merkezi

http://www.radikal.com.tr/hayat/kadikoyden_bir_ismal_evi_oykusu_don_kisot-1158013